

Teodor Krížka

Domov

Múka a voda, na plameni chlebík,
z koreňa víno, dedina a zvon,
to všetko mohlo celkom isto nebyť,
ale je, teplo materinských lôn.

Za domom vrátka, obzor plný vrchov,
chodníček, studňa, nad potokom sad,
ach, rodná zem s tým všetkým pod
pazuchou,
kam ukrývam sa od detstva tak rád.

Pomaly niet už ničoho, čo žilo,
zostali iba vône v pamäti,
len svätajánske mušky, čo tak milo
Pán letných nocí zavše rozsvieti.

Chodí tam duša, k rieke, kde sa penia
včerajšie vody s vodou budúcou,
a krajina ju kladie do záhrenia
a ovíja jej nohy onucou.

Zavše mi srdce od úzkosti vrieska,
no príde deň, keď zem ma poíska
a vloží si ma do bočného vrecka,
a bude teplá ako kolíska.

Paradoxy

Doprostred smädu, keď mi horia ústa,
oceány, nie iba rieky ústia,
tam, kde sa srdce sužuje, nie zužuje,
až odletujú zlaté okuje.

Smäd ostruháva srdce, jeho päšť
tvaruje srdce, hniezdo, čo má niesť
vajička vtákov, ktoré spevom ústia
v ukazováku nebeského prsta.

A na tom prste Pán Boh krúti kľúč,
len taký lúč, a srdce vraví - mlč,
a kľúčom zlatej nitky toho lúča
zašívá ústa na báseň, keď mlčia.

Milosrdenstvo

Keď ako vietor do lopatiek mlyna
oprie sa do nás milostivý čas
a melie, melie, z nášho zrna sníma
otruby, na kosť očisťuje nás,

na ovečky sa v ľud'och menia vlky.
Ó, požehnaný, prísny okamih
delenia pliev a zrna, zrodu múky
v žarnovoch poliam takých
neznámych!

Načahujem sa, privíňam si k telu
žarnovy nebies, diamanty hviezd
krútia sa, režu, neúprosne melú
na mojej ruke skamenenú päšť.

Barličky

Nepotrebujem oči, aby som ťa videl,
nepotrebujem prsty na dotyk.
Môžu mi zlomiť, koľko len chcú, krídel,
nadopovať ma množstvom narkotík,

aj tak si cestu k tebe nepomýlim,
darmo by som šiel hoci krok sun krok.
Ty, ktorý poskladáš strom z pilín,
obliekaš krehkosť stebiel do búrok,

pošleš mi opäť na pomoc sto posíl,
ak ponášať sa začnem na pýchu,
keď kríž si mi dal, o ktorý som prosil,
no nemám síl ho uniesť potichu.

Načo by mi boli všetky cnosti zmieru,
keby mi dušu strachom zvierla dial'.
A oči by mi načo boli, veru,
keby som videl smrť a teba nezbadal.

Na Márii Magdaléne

Píšem tu krvou, čierne na bielom,
že bez vlasov, no aspoň vlasmi krásy
umývam tvoje nohy vzácnym olejom,
aj keď sú opäť hrozné časy

ako v deň, keď ťa zatkli v záhrade
Getsemani a vyliečil si ucho,
ktoré som odťal stotníkovi. Dnes som
na rade
ja, obrátený hriešnik, čo má v ústach
sucho

od túžby aspoň dotknúť sa ti nôh,
môj Pane! Na zem líham si a snívam,
že korene líp sú nohy a ty, Boh,
spev v korunách, čo káže pustým
nivám.

Prišiel som, hľa! Päť minút pred
koncom

života na zem kladiem tvár a nahý
predstavujem si, že som lakomcom,
čo zlomený si vyprosuje dlahy
na chorú dušu. Vzývam aleju
o jediný tón huslí taký mäkký
ako tvoj pohľad k tým, čo úpejú.
Prišiel som, aj keď meškám celé veky.

Bozkami svoju lásku rozvešiam
v korunách lípy, čo ju zloží do viet.
Päť minút pred tým, ako vyzveš sám
duch môjho mena na poslednú spoveď.

Prišiel som nahý, Jána Hollého
nevlastný brat, no na ten istý vršok,
kam si si mal prísť po jeho
ostatky v posledný deň skúšok.

Oblaky

Oblaky plynú, plynú s nákladom
myšlienok, túžob, zbierajú a nesú
úrodnosť polí. Boli tu, a kde sú?

Rad za radom, rad za radom
na obzore sa tratia. Kupola
nebies je však opäť taká modrá,
akoby nebolo zla ani dobra,
a ani úzkosť nikdy nebola.

Básnici majú svoju oblohu
hlboko v sebe, anjel ich tam lieči
nezabúdkami. Či úspešne? Že či!
Lesk v očiach potom nosia po Bohu.

A dvíhajú sa nahor za vtákmi,
a na lopatkách vypučia im krídla,
a stúpajú, kde česť a láska sídli,
a stávajú sa sami oblakmi.

Skarabeus

Som nič, len spráchnivená rakyta,
som prach, čo žije v miliónoch foriem,
od toľkej krásy omdlievam a choriem,
z márnosti, ktorá k zmyslu rozkvitá.

Menej než mravec v konskej stupaji,
skarabeus, čo váľa guľku trusu,
mám zdravé ruky na prácu, hľa, tu sú,
a kto ich vôľu tvoriť zatají?

Chodievam ako vdovy na hroby
na jarné polia, Pán Boh z veľkej lásky
z kamenia môjho vyčarúva klásky,
a čo len ešte zo mňa urobí!

Aj môj prach, aj môj kameň premení
v aleju ruží, prídu sa k nej nadchnúť
dievčence, azda priložia si na hrud'
kvet mojej túžby, láskou ranený.

Som to, čo nechytilo paniku,
som prach, som ruža krásnych ničôt,
som na smiech, som plač, som don
Quijotte,
som večná vzbura proti zániku.

Spomienka

Na ulici, kde som ťa nestretol,
keď som mal šestnásť, plný prázdnych
dlaní,

darom sa usilujem, nestretnem ťa ani
v starobe, čo mi vŕzga za päťou.

A preda sa tam stretá spomienka
na túžbu, čo ti písavala verše
na asfaltový chodník, čoraz smelšie,
veď dostala dar spievať do vienka.

Verše už dávno umyl sneh či dážď,
ešte tej noci, s nimi moje stopy,
no moja túžba doteraz tam klopi
panický ostych v očiach, v každom
zvlášť.

Neviem, kto si a s kým sa v objatí
prechádzaš parkom popri mojom
snení,

no z mojej duše naďalej sa lieni
za básňou báseň. Stojím dojatý
pod lampou, čítam nočné marivá
v ustatom srdci, kam ich každou
slohou
na jednom z tých imaginárnych rohov
pridobrá niekto svetlom vyšiva.

Úroda

Ako Boh požehnal kamennej stene
dažďom,
pokým v nej puklinu nestvoril sochár
mráz,
tak srdciam požehná, človeku, aby v
každom
otvoril škáročku pre nepozemský hlas.
A skala puká, a kameň sa v strede
láme,
neoblomný a neskrotiteľne prísny
vzdor.
Jaskynka zasvieti, zažiarí svetlo v
chráme,
korieňok modlí sa a súri nás, čím skôr.
Chvostíček vesmíru, žubrienka, hybký
klíček
náhli sa strmhlavo k modravým
nebesám.
Zrníčko, peniažtek do tichých
pokladničiek,
až k slnku vyklasí, načo však, nevie
sám.

Žehnám vám

Žehnám vám celú noc i celý deň vám
žehnám,
materské loná, brány života,
a žehnám vašim kolenám a stehnám,
a žehnám svetlu - v tme sa mihotá
neviditeľný plameň, oheň z dávnych
jaskýň.
Ako hrial vtedy, v chlade jediný,
hreje aj dnes, a tak bude hriať, až kým
nepominú sa dejiny.

List

Môcť tak len zavrieť oči,
vypnúť hrud'
a vydýchnuť,
len ako lípa vôňu -
akáže krásna
by to bola smrť!
A keby si tak ešte prišla po ňu
a prehodila si ju ako šál
cez plecía,
kde sa šija stretá s vlasmi,
naozaj umrieť by sa bál
iba môj údiv,
vďaka tebe krásny.
Zanechal by som všetky obrazy
a prv než by som vydýchol raz navždy,
vložil by som ho v izbe do vázy
namiesto kvetov
natrhaných v daždi
za farskou záhradou,
nech dohliadne
na tvoje šťastie.
Ale nech sa činí,
keď privalí ťa smútok,
prípadne
nech s tebou plače,
a nech závidí mi.

Kolobeh

Zeleňou lístkov rastie dohora,
koreňmi sa však mocne chytá zeme.
Taká je viera, i jej pokora,
nezomiera - ak zima je, len drieme.
Spí v kmeni, zaodetá do prsti,
do snehu, do sna, do bieleho šálu.
Ale keď sneh ju opäť opustí,
rozvinie k nebu celú svoju škálu.
Zelené lístky, očká, páví chvost,
roztvárajú sa ako veľká brána
do azúru, keď zima má už dosť
a s prázdny m mechom opustí zem
zrána.
Pridlho spala. Aký je to spev,
keď prebudí sa na dne svojej biedy
a ženie miazgu nahor do vetiev
ako duch v duši, čo je po spovedi.

Slepota vidí viac

Slepota oči vôbec nehubí,
len obracia ich, predtým nevidomé,
do vnútra duše, k svetlu naruby,
k vesmíru, ktorý nevnímal som vo
mne.

Naozaj vidím, veď mi šepoce
slepota mojich očí, ktoré tušia
pohoria zvnútra, jar i Vianoce,
čo pred zrakom mi zatajila duša.
Kdesi dnu, kde mi na lebečnú kosť
premieta vesmír ktosi veľmi krásny,
tak úžasne je, akoby sa most
ku vertikále nebies klenul z básní.

Lebo som tebe uveril

Lebo som tebe uveril, Pán môj a Boh
môj, a nie besom,
už si len Ty, Ty jediný všade, i vo mne,
ja viac nie som,
a nie sú hory, lúky pod nimi a polia s
dozretými klasmi.
Nič mi už netreba, veď všetko, čo len
potrebujem, dáš mi.
Aký je človek chudobný aj v bohatstve
a radosti a sláve,
keď nie si s ním, keď šiel si inam, či
keď odvrátil si práve
svoju tvár od jeho úsilia a on sa len
darmo štvára,
kam smie len čnosť, len pokora, láska
a nádej a viera.
Vstúpil si do chleba tak tajomne, ako
len na jar vstúpi
oživná miazga do stromov a dvíhaš vo
mne stĺpy
pod klenbou chrámu, ktorý nezrúti ani
smrť, to jej temné radlo.
Modlím sa k tvojmu milosrdenstvu,
aby mi vládlo.
Modlím sa k tvojej spravodlivosti,
nech trestá
tak láskyplne ako svojich pútnikov ich
cesta.
Aj slnko, hviezdy, mesiac, žiarovky
lámip zahas na ulici.

Ty sám buď svetlo mojich dní, čo moje
srdce zapáli si,
to svetlo od Svetla. To svetlo na zlosť
besom.
Veď si môj Pán, môj Boh a bez teba
viac nie som.

Skúsenosť

Zabudol by som, čo je to mať rád,
nezabudol však navštíviť ma chlad.
V objatí by ma celkom isto zmrazil,
keby som chladu núkal u mňa azyl,
no prv než vošiel, niečo vo mne prešlo
koordináty na lásku a teplo.
Nuž nezlorečím ani chladu zím,
veď láska s teplom susedia sú s ním.

Okná

Jedného dňa, až poumývam okná
a novinami utriem vlhké sklá,
len ako z rany, ktorá mokuva,
nevyvalí sa jasu ani zbla.
Ako keď ráno ponáhľaš sa k moru,
ale niet v piesku stôp,
tak zotriem tvoju dlaň, tú, ktorú
bezzubým d'asnom žuje hrob.
A zotriem svoje čelo vedľa dlane,
ktoré tam polnoc zanechá,
a čokoľvek sa potom stane,
bude len planá útecha.
O sklo raz možno čelo oprie dáky
iný pán, ako stopy na brehu
každú noc stokrát pobozká tie flaky,
ale už v inom príbehu.
Do rany, ktorá v mužskej hrudi
mokuva,
namáčať bude pero... susedia
budú sa smiať... že na špinavé okná
ten somár píše ódu, povedia.

Transfúzia

Keď pukne struna, kvitne krv
na perách zamilovaného muža.
Práve tak, o niečo však prv,
puká puk, vybuchuje ruža.

Zviera mi čosi srdce do klieští,
topiacemu sa podá z brehu ruku.
Uprostred hrude vybuchuješ ty,
v tom stále zatvorenom puku.
Ó, transfúzia mŕtvej komory,
ó, ruka, čo mi srdce hnieťla,
dýchajúc do pľúc, kým sa otvorí
spiaci puk explóziou svetla.

Záhada

Záhrada vdov má zhavranené krídla,
stekajú ako šminky na holý múr plaču.
Blížni sa iba šmykli na ostatku mydla,
vyplazujú nám jazyk, poza chrbát
skáču.

Dávajte pozor na tie tenké kúsky,
aby vám radšej nevykĺzli z prstov
nešťastne ako obloš bielej luny z
blúzky,
a keď už, hroby zaťažujte bustou.
Neskoro nariekať, že smútok voľne
lieta,
darmo ste dlho do kopca šli pešky.
Hľa, našich mŕtvych uvidelo dieťa,
čupli si za krížom a sfukujú tam
sviečky.

Zvony

Hľa, na vysokom bronze drieme
motýľ,
roztvára krídla. Iba podchvíľou.
No keď ten bronz Boh voľným pádom
sotil,
rozbil sa na milión motýľov.
Boh spieva svojou pravdou zanovitou,
od samej lásky k láske závislou.
Motýľ je slovo, v mozgu zo závitov
píjava hudbu krásnych nezmyslov.
Slova niet, hoci bolo od počiatku,
kým v duši sa nám nerozhodne byť,
a kým ho pieseň na tom kolovrátku
nepopremieňa v Ariadninu niť.

Povstanie

Pamiatke dvadsaťtisíc obetí povstania
1944 organizovaného cudzími tajnými
službami

Čo povedať? Nech zaznie kantáta
pamäti, ktorá odpúšťa, no prosí,
aby viac nezdvihol zbraň brat na
brata
za cudzie heslá, ani za chlad rosy
na bosých nohách. Naše imanie
je tento kúsok zeme menom svojej
slovenská, inej my viac nemáme,
k nej prichádzajú rodní po odpoveď,
kde hľadať pravdu. Nemám dôvody
zapredať svoju lásku ani vieru,
len v nich je nádej. S pravdou nechodí
vojenská čižma zo žiadneho smeru.

Maliar ikon

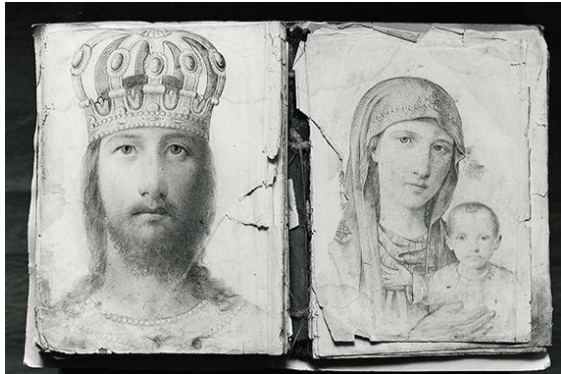
Beznohému a bezrukému maliarovi ikon
Grigorijovi Žuravľovovi

Od narodenia nemám rúk a nôh,
zato mám dušu, ktorá vidí ďalej
než po pohár, čo smädným káže:
nalej!,
sama súc pohár, ktorý plní Boh.
Som slama, podpálená otiepka,
mám ústa, v ústach čujné zuby,
čo poslúchajú Boha, ktorý ľúbi,
a píšu, čo im z lásky našepká.
Horiaca slama, oči štípe dym,
bez rúk a nôh sa ani nehnem z miesta,
ale Boh požehnáva tak, že trestá,
blahoslavených týra nadaním.
Bez rúk a nôh som všade odrazu
a hoci telo ani nepohne sa,
duch stúpa strmo rovno na nebesá.
Ďakujem, Pane, za tú náказu!

*
Tieto ikony namaľoval (napísal) umelec, ktorý
nemal od narodenia ani nohy, ani ruky. Koľko
zdravých má ruky aj nohy na ohavnosť! Jednu
z ikon Grigorija Žuravľova, obyčajného
roľníka, mal dokonca ruský cár. V liste cárovi

Grigorij uvádza, že vo svojom stave dostal od Boha dar maľovať ústami.

[darhttps://www.miloserdie.ru/article/siyu-ikonu-pisal-zubami-krestyanin-grigorij-zhuravlev-bezrukij-i-beznogij/](https://www.miloserdie.ru/article/siyu-ikonu-pisal-zubami-krestyanin-grigorij-zhuravlev-bezrukij-i-beznogij/)

Hodina básnictva 11

*Prihodí sa, že cestou spadneš dakam
ako list brezy na dno do rokliny.
Tak ja tu sedím, modlím sa a čakám,
až príde čas a dušu zachráni mi*

*ten, ktorý od zrn oddeľuje plevy.
Zaušes ma pri tom rozveselí tráva,
keď zvestuje mi – áno, tráva, nie vy -
že Boh je a Boh sľuby dodržiava.*

*Beriem si lístok odtrhnutý z trsu,
napnem ho medzi prsty a keď fúkam,
tá membrána mi rozochvieva dušu.
Aj keď niet komu vyhrávať, len lúkam,*

*meandrom potoka a rumom mlyna
za vrbami, som presvedčený pevne -
kraj naokolo so mnou ruky spína,
i všetko, iba nevier a hnev nie.*

*Môžem ísť vtedy bosky po prhlave,
nešľahne ma a nepoškriabe hložie.
Tak si tam, bez ohľadu na pohlavie,
nažívame - ja, no a všetky božie*

*hoviadka popri potoku a tráve.
A darmo straka zvrískne, že Boh
mešká,
dám dušu na to, že je tu, veď práve
mi písal verše na privreté viečka.*

BOH SLOVO JE

*Boh Slovo je, i zostane,
dýcha si nežne do dlane,
v tej dlani, v hniezde nebíčka,
sám vyľiahne sa z vajíčka.
Keď položia mi telo do hrobu,
akú bude mať duša podobu?
Boh Slovo je, nuž doslova
duša sa vráti do Slova.
Odlieta krdeľ po krđli,
nič to, že na mňa zabudli,
raz aj sám vzlietnem do sveta,
kde si ma Pán Boh pamätá.
Raz mi dal slovo do vena,
nazval ma synom Slovena,
a vonkoncom ma neľaká,
že som len synom Slováka.
Život a smrť vraj neladia?
To si len Pán Boh prekladá
človeka z dlane do dlane,
kde máva Slovo schované.*

Jeseň

*Tak z teba blúzka padá,
pomaly ako lístie,
ako keď mám ťa rada
šepkajú pery, Kriste.
Padá tak dlho, večne
a jej tieň na peľasti
len hľadá v nekonečne
sen o stratenom šťastí.
A padá odjakživa,
a padá neodkladne,
a neodkladne živá
na peľasť nedopadne.
Padá, a z tvojich ramien
stúpajú do hmlý plesá,
a do tmy ani plameň
na sviečke nezachvie sa.*

STROM

*A každú jar mi znovu pučí lístie,
tisícky krídel zelených a hybkých.
Nesú ma, nesú, neverili by ste,
ako si nosí v smutnej duši triptych*

úbohý maliar. Kde sa dotkol plátna,
každučkou slzou znovu usmeje sa.
I moja duša, taká neobratná,
klíči a márne stúpa na nebesá.
Primnoho zeme na nohách si nosí
môj smutný strom už koľké pokolenie.
Alebo ho len spod tej zeme ktosi
žiarlivý mocne drží za korene.
Gordickým uzlom priviazaný k zemi
premáham miazgou ustatosť a pýchu,
každučkým lístkom, ktorý dopraje mi
nebeský maliar vzadu na triptychu.

Fragment

Vo vzdialenosti od slúch po plecía
je celý vesmír, blúdím a sa strácam
v tých krásnych džungliach, kde ma
obesia
na výstrahu tým nehynúcim krásam.
A darmo hľadám jasnú odpoveď
na toľko otázok, čo sústavne ma
mučia,
keď ukazovák, ten tvoj ľudojed,
vyzývavo ma pozve do náručia.
Nemám kam utiecť, veru niet kam ujsť
z majstrovsky lovcom maskovanej
pasce,
nuž zamotám sa do teba a z úst
vypijem celú, kedy sa mi zachce.
Do rúk sa odejem a do kože
poviažeš si ma, zopneš ako knihu
môj zamlčaný spev, a možnože
nezanechám ti v tvári ani ryhu.
A možno ti len zájdem ako za nechty
polnočný mráz, no ďalej ako predtým
poprosím, nech si šťastná a nech ti
na klzkých cestách do tej noci svietim.

Starec a more

Len oči otvorím, už prosím, Pane,
rozviň
nad mojou biedou nebo, ktoré horí,
vďačný, že dušu neposlal mi do svíň
a neutopil v rozbúrenom mori.
Ležím, no dušou prekvapivo vernou
dvíham sa k hmle, sám rozochvený pre
ňu,

keď Duch z nej bielou, nedotknutou
cvernou
košeľu šije môjmu udiveniu.
Záhrenie hmly! Smiem svojou bdelou
rukou
siahnúť tak hlboko, až po studničku
chvenia,
až k notám plným nepoznaných
zvukov,
keď more hrnie vlny, čo sa penia.
Kamenný breh je moja hrud' a morom
nebeská láska, ktorá zraňuje sa
o moje hriechy, o môj údiv, v ktorom
predsa len srdce stúpa na nebesá.

Akvarel

Za oknom ranná
obloha. Koník. Kluše.
Mária, Panna,
číta mi z duše.
Má ruky v lone
nad vodou vrba.
Obloha. Rieka. Kone.
Žeriavy trúbia.
Hladina bozká
korene stromu.
Prečistá, božská,
nemá viac komu.
Modrá dlaň, ruka,
čo smädcom žije.
Koník z nej srka
do čiernej šije.

**

*** Kto preloží hudbu do hudby?
Ani sám skladateľ to nedokáže -
skomponoval by nové dielo. Tak
je to aj s prekladaním poézie.**

*** Teľa vidí trávu, botanik flóru,
básnik písmo.**

*** Silní vedia plakať, slabí iba
škrípať zubami...**

Teodor Križka